

Syre

*”Först kom regerings-
besluten om att mer
eller mindre stänga
Sveriges gränser,
sedan vände opini-
onen och blev lika
flyktingfientlig som
regeringen.”*

Lennart Fernström

Glöd – Ledare

USA-valet blev ett nederlag för dödsstraffmotståndarna • Zoom 12–17

Fortsatt stöd för dödsstraff

GLÖD Christer Sanne på Under ytan: De ökande klyftorna • Leo Rudberg om olaglig medmännisklighet
RADAR Larm om ensamkommandes ohälsa • Irland divesterar • Olämplig personal i gränskontrollen
ENERGI Omöjlig intervju: Jerker Jansson möter Ellen Key • Allvarligt talat: Lotta Sjöberg • Korsord

Riksdagens två flyktingvänliga partier, C och V, är nu i SRs sammanvägning av opinionsundersökningar större än SD.

Medan vi ondgör oss över Trumps MuslimBan fortsätter antalet flyktingar som drunknar i Medelhavet att öka.

Regeringen låste upp Moderaternas SD-dörr

Anna Kinberg Batras oblyga flört med Jimmie Åkesson och mötet mellan de två partierna har fått många att prata om en milstolpe i svensk politik. Att 19 januari 2017 kan gå till historien som ett datum då hela den politiska spelplanen förändrades genom att SD började behandlas som ett parti som alla andra. Per T Ohlsson går i Sydsvenskan till exempel tillbaka 45 år i tiden och jämför händelsen med den 2 november 1971 då de tre borgerliga partiledarna presenterade ett gemensamt ekonomiskt stimulanspaket, vilket så småningom ledde till den borgerliga regeringsbildningen. Sedan tar han upp ytterligare tre sådana händelser som avslutats med Reinfeldts deklaration av Nya Moderaterna 2004. Det som hände den 19 januari skulle alltså vara en av de fem mest avgörande förändringarna i svensk politik under det senaste halvsekle.

Om detta är början på att Alliansen spricker och vi ser nya samarbeten formas kanske det kommer att ses så i framtiden. Men den 19 januari kommer knappast att gå till historien som det datum då SD fick inflytande över svensk politik. Det hände de där olyckliga veckorna i slutet av 2015 då regeringen beslöt sig för att tillsammans med SD och M genomföra en flyktingpolitik som endast SD hade gått till val på. Det var då alla dammluckor brast. Fram till dess, mitt under toppen på flyktingströmmen, var opinionen den flyktingvänligaste vi haft i Sverige. Sedan när beslutet kom vände opinionen, om inte 180 grader, så åtminstone 150 grader. Det är viktigt att komma ihåg detta: först kom regeringsbeslutet, sedan vände opinionen. Många har redan försökt skriva om historien och med alternativa fakta försökt mildra sitt eget svek. Så jag tar det en gång till. Först kom regeringsbeslutet om att mer eller mindre stänga Sveriges gränser, sedan, som en följd av de besluten, vände opinionen och blev lika flyktingfientlig som regeringen.

Kinberg Batra går igenom den dörr som Löfven och Fridolin låst upp och öppnat till SD.

Fram till det beslutet fanns också en spärr hos de allra flesta mot att sprida och uttrycka grov islamofobi och annan rasism. De spärrarna finns inte längre och sedan dess har en efter en kommit ut ur garderoben som mer eller mindre brunbestruken. Det är allt från Ann Heberlein och Elisabeth Höglund som totalt dammsuger Sverige, sociala medier och nyhetsflödet på dåliga saker som kan kopplas till någon eller några invandrare, till Anders Borg, som ångrar öppna-era-hjärtanpolitiken, och de som lite försiktigt slänger ur sig att det funnits en rädsla att diskutera problem med invandringen.

Hos vilka den rädslan funnits konkretiserar de dock sällan. Och ärligt, finns det något problem i samma storleksordning som ältats i närheten av så mycket? Inte ens de riktigt stora problemen som klimatförändringarna diskuteras så mycket. För att inte tala om de ökade klyftorna eller att vi har 795 miljoner människor som svälter i världen. Nej, inte ens situationen i Syrien och än mindre i Afghanistan diskuteras så mycket, trots att det är två av de stora anledningarna till att folk försöker fly hit.

Däremot diskuteras småsaker som folk vill koppla till den påstådda islamiseringen av Sverige till leda. Det är allt från vad folk har på huvudet till om det är okej att några badhus några timmar i veckan är könsseparerade.

Tanken med regeringens SD-anpassning då, liksom Ms flört nu, handlar om den förlegade idén att vinna väljare och val genom triangulering. Genom att lägga sig nära SD och de bruna ska man locka deras väljare och SD tappa i stöd, är det tänkt. Att det inte fungerar kan vi se på hur SD fortsatt växa trots att fem partier har anpassat sin politik till dem. Samtidigt som de partier som flörtar vildast med SD-väljarna, M och KD, har tappat. Med anpassningen av politiken kommer nämligen också legitimeringen av det parti en anpassar sig till. Samtidigt som originalet fortsätter att uppfattas som mest trovärdigt. Vi kan inte bara se det på SD och dem som flörtat med SD utan även i våra nordiska grannländer och länder som Frankrike och i USA.

Det som krävs för att den 19 januari i framtiden ska ses som en milstolpe är att Annie Lööf står på sig och att liberala moderater inser att det är C som står för deras politik. Då kan C på riktigt utmana M om att bli det största borgerliga partiet, samtidigt som Alliansens tid är över.

Om alla partier dessutom började agera som den representativa demokratin är tänkt att fungera, det vill säga röstar på det som de gått till val på, inte vad de kan förhandla fram i regering eller annan koalition bakom stängda dörrar, kan SD inte längre spela det maktspel som de spelar. Att SDs makt blivit mycket större än de 12,9 procent de fick beror på blockpolitiken och blockens blinda kamp om makten.

Att demokratin skulle uppgraderas på det sättet är dock för mycket att hoppas på. Trovärdigare är då tyvärr att den 19 januari 2017 går till historien som dagen då Moderaterna gick igenom den dörr som regeringen redan hade låst upp och öppnat.

Lennart Fernström
lennart.fernstrom@tidningensyre.se

Omslagsfoto: Eric Risberg/AP/TT

Sara Granér

HURRA! Äntligen en folkbildande serie om arbetsmarknaden och modern folktrö!

I det sekulära samhället är det lätt att få för sig att religiöst laddade ceremonier och mystiska riter hör till det förgångna men så är det ju såklart inte. De övernaturliga inslagen fortsätter att spela en central roll i vår kultur, särskilt i tider av hög arbetslöshet! Att söka jobb som inte finns är en av vår tids viktigaste riter.

Den utförs bl.a. för att hedra ordningen i kosmos och bringa god skörd men många känner sig lite osäkra på hur man egentligen ska göra. Därför kommer nu en folkbildande serie om arbetsmarknaden och modern folktrö!

Som du säkert vet är det viktigt att du är aktiv i ditt sökande och visar framfötterna. Inte därför en brygd gjord på enbär, mossor och barr. Lägg sju sorters CV:n under kudden och dröm om din framtida jobb-coach. Smula ner torkad vallmo i skorna och rör händerna i cirklar ovanför en katt för att öka din anställningsbarhet.

Klä dig i en vackert mönstrad fotsida dräkt. På huvudet bär du en långstrutad mössa av näver och mjukplast för att skydda din konkurrenskraft mot onda andar. Gå med släkt och vänner i procession mot Arbetsförmedlingens kontor.

Tillred en bädd av blomblad och placera ut en snidad träfigur som föreställer vikten av ett fast handslag på en anställningsintervju. Fokusera på din sociala kompetens och utför en magisk ringdans.

Lägg dig raklång ner i fuktigt gräs i fullmåne. Låt sju daggmaskar cirkulera runt din näsrot som en symbol för ditt personliga varumärke. Känn hur din kropp blir ett med arbetsmarknaden. Levitera långsamt på ett utåtriktat, ansvarsfullt och självständigt sätt. Var serviceinriktad och lär dig att tala med djur.

PS! Om du inte inkommit med dokumentation av ritualerna innan månen träder in i Lejonets tecken kommer utbetalningarna av din A-kassa tyvärr att ställas in. Lycka till!!!!

Vårt ojämlika samhälle, del 1:

När kapitalet växer ökar klyftorna

Hur kommer det sig att samhället blir alltmer ojämlikt? Och hur påverkar klyftorna utvecklingen? På veckans och nästa veckas Under ytan gör Christer Sanne en genomgång av tre ekonomers analyser som efter en tid i ramp-lyset försvunnit i medias ständiga nyhetsjakt. Han börjar denna vecka med Thomas Pikettys människonära perspektiv.

Christer Sanne är samhällsforskare (docent emeritus från KTH) och författare till "Arbetets tid" (1995) och andra böcker om arbetstid samt "Keynes barnbarn" (2007) och "Hur vi kan leva hållbart 2030" (Naturvårdsverket 2012).

Foto: Henrik Montgomery/TT

Två 2000-talsböcker om vårt ojämlika samhälle står ut som särskilt viktiga: Thomas Pikettys *Kapitalet i det 21 århundradet* och *Jämlikhetsanden* av Richard Wilkinson och Kate Pickett. Och de hänger ihop som ler och långhalm: Piketty beskriver ojämlikheten och Richard Wilkinson/Pickett visar vad den leder till. Båda är dessutom utpräglade "praktiska" eller "evidensbaserade" för att använda en modeterm - snarare än teoretiska. Efter en tid i ramplyset sjönk de tillbaka i medias ständiga nyhetsjakt. Det ska jag försöka råda bot på i två artiklar - denna om Pikettys historieskrivning och huvudbudskap och en kommande om vad ojämlikheten betyder och vad Piketty vill göra åt den.

Pikettys bok är på nästan 700 sidor (det finns kortversioner, till och med en serie, Piketty på tre röda) men att läsa honom är en upplevelse eftersom han både bjuder in och bjuder till: han tar upp alla frågor du haft (och några till) och anstränger sig sedan att beskriva och förklara genom att vrida och vända på sitt material. Det är idérikt och fascinerande. Samtidigt är han ödmjuk nog att säga att detta är bara början och inbjuder till mycket grundligare studier. Dessutom lyckas han lyfta fram storleksordningar och översiktswärden som gör saker begripliga - här skiljer han sig från många journalister som slirar mellan miljoner och miljarder!

Klyftorna ökar

Det handlar om människor, rika och fattiga, men han fokuserar på de rika. Att dessa sedan agerar via företag och finansiella institutioner är underförstått. Men istället för att hacka på fuskande företag och fifflande banker tycks han vilja säga att makten och ansvaret trots allt ligger hos dem som äger tillgångarna. Bokens huvudbudskap är att eftersom kapitalet ökar fortare än tillväxten/lönerna så kommer kapitalägarnas inkomster att dra ifrån. Klyftorna ökar. Avkastningen på kapital har under överskådlig historisk tid - flera hundra år - uppgått till 3-4 procent per år. Den ekonomiska tillväxten har däremot växlat. Före industrialismen var den nära noll. Under 1800-ta-

let och fram till andra världskriget var den 1-2 procent per år. Under andra halvan av 1900-talet var tillväxten betydligt högre, 3-4 procent, men sedan har den fallit igen. Lönerna har i stort sett ökat i takt med tillväxten, även om deras andel av nationalinkomsten fallit sedan 1970. Detta är historiska trender - absolut ingen naturlag. Piketty betonar att det bara är något vi kan konstatera. Men samtidigt menar han att denna utveckling är moraliskt ohållbar och dessutom kan leda till svåra spänningar i samhället.

Fartblindhet

Med kapital menar han allt som kan handlas på en marknad. Det utesluter "human kapital" (men han gör ändå en analys av den amerikanska södern före inbördeskriget där slavar utgjorde en tredjedel av kapitalet). I dag utgörs kapitalet till ungefär hälften av fastigheter och hälften finansiellt kapital. Ojämlikheten förstärks av att löneklyftorna också ökar. Meritokratiska förklaringar brukar hävda att superlönerna är befogade därför att några är så duktiga men Piketty pulveriserar dem; snarare beror de på en fartblindhet där de privilegierade sätter löner åt varandra. Superlönerna i USA går i huvudsak också till näringslivet - artister och sportstjärnor står bara för 5 procent av den högst avlönade tusendelen.

Ojämlikheten ökar också, menar Piketty, därför att många inte behöver hela sin kapitalavkastning för att leva väl; resten kan ackumuleras som nytt kapital som ökar avkastningen ytterligare osv. Detta gäller dock inte gemene man som bara har pengar på ett bankkonto. Sådana ger som bekant dålig avkastning. För att komma upp i den genomsnittliga avkastningen måste man spela i en högre division, med aktier och andra finansiella tillgångar. Och ju större kapital, desto mer rådgivning och hjälp kan man kosta på sig. Därför blir avkastningen procentuellt ofta störst för de rikaste - Piketty visar mycket elegant att amerikanska universitets fonder ger högre avkastning (procentuellt) ju större de är. Harvard betalar 100 miljoner dollar i förvaltningskost-

Foto: Reza Shirmohammadi/AP/TT

En liten del av en stor klyfta – ett barn har slängt bort sin trasiga docka, ett annat barn som lever på soptippen hittar den.

nad, ingen liten slant för finansexperterna men en struntsumma jämfört med universitetets 30 miljarder dollar i fonder.

Mest till de rika

Pikettys bok är framför allt en historisk översikt som sveper från tiden för franska revolutionen – då Frankrike införde en radikal skattepolitik som avkastat en utmärkt statistik – till år 2100. Kort sagt visar han att kvoten kapital/nationalinkomst i Europa var ganska konstant, cirka 6-7, fram till första världskriget även om innehållet i kapitalet skiftade, från huvudsakligen land till industrikapital och fastigheter.

Världskrigen och mellankrigstiden ledde sedan till en väldig kapitalförstörelse så att kvoten föll till omkring 3 (jag följer Pikettys exempel med avrundade siffror; detaljerna och variationer mellan länder beskrivs i boken). Efter 1945 följde några decennier av välfärdsbygge med fortsatt låg kvot. Men sedan 1980-talet – läs Friedman-Reagan-Thatcher-epoken – har den stigit kraftigt och närmar sig nu nivån från ”la Belle Epoque” före 1914.

Rikedomens fördelning har också ändrats kraftigt. I det gamla samhället ägde överklassen – 1 å 2 procent – ungefär 90 procent av kapitalet. Hundra år senare har den fått dela med sig till en besutten medelklass medan halva befolkningen saknar förmögenhet. Den rikaste tiondelen har dock fortfarande cirka 70 procent och bland dessa äger den rikaste hundra delen hälften (35 procent). Medelklassens förmögenhet består mest i form av fastigheter; den vanliga föreställningen att en stor del av kapitalet numera skulle vara kollektivt ägt i pensionsfonder har inget stöd i Pikettys material.

Omsatt till inkomster kan man konstatera att 60 procent av tillväxten i USA de senaste 30 åren tillfallit den högsta procenten. Den högst avlönade tusendelen kunde till och med höja sina inkomster från 2 till 10 procent av totalinkomsten (motsvarande data från Sverige är 1 resp 2 procent). Resten räckte bara

till 0,5 procent löneökning per år för 90 procent av löntagarna. När köpkraften stagnerade chansade många av dessa istället på banklån från avreglerade och skrupelfria banker. Det var att be om en finanskris!

”I det gamla samhället ägde överklassen – 1 å 2 procent – ungefär 90 procent av kapitalet. Hundra år senare har den fått dela med sig till en besutten medelklass medan halva befolkningen saknar förmögenhet. Den rikaste tiondelen har dock fortfarande cirka 70 procent och bland dessa äger den rikaste hundra delen hälften (35 procent).”

Före 1913 bestod en del av kapitalet – 1-2 gånger nationalinkomsten av totalt 6-7 – i Storbritannien och Frankrike av tillgångar i andra länder. I så måtto ägde Europa världen. Men vem kommer att äga oss i framtiden? De nationella snedbalanserna är borta: så när som på någon enstaka procent ägs varje lands tillgångar av dess invånare. Och alla offentliga fonder (som till exempel den norska oljefonden) äger fortfarande bara 1,5 procent av världens tillgångar; lika mycket äger världens miljardärer. Framtiden är mer oviss. På kort sikt är farhågan att miljardärerna – eller Kina – ska ta över världen ofta överdriven. Så länge det saknas motkrafter kan dock deras – kanske främst miljardärernas – andelar bli betydelsefulla i nästa generation.

Balzac och Austen

Många läsare av Piketty har störts av att han blandar in klassisk litteratur som beskriver levnadsförhållandena i den gamla tiden – mest Honoré de Balzac och Jane Austen. Men

under 1800-talet fanns ingen inflation. Därför kunde författarna sätta siffror på sina figurers ekonomiska förhållanden. Läsarna var väl förtrogna med hur stort kapital man behövde för att leva ett anständigt överklassliv (med en räcka tjänare av olika slag) för 200 år sedan – enligt Austen krävdes någonstans kring 20-30 gånger medelinkomsten.

I det gamla samhället spelade också arv en mycket stor roll. Inte bara i romanerna – som ju ofta handlade om hur man gör ett gott (äktenskaps)parti – utan också i verkligheten. Piketty räknar med att 20-25 procent av alla inkomster kom från arv. Den andelen sjönk sedan kraftigt. Som lägst var den 5 procent i mitten av 1900-talet. Då kunde man i toppen av samhället för första gången i historien leva lika gott på lön som på arv. Många föreställde sig också att den godtyckliga ojämlikheten med ärvd förmögenhet tillhörde gångna tider. Det var fel. Ärva pengar är på väg att bli lika viktiga som de var på Balzacs och Austens tid.

Människonära perspektiv

Det finns något gammalmodigt och hedervärt över Pikettys ambition att granska människors ekonomiska relationer i samhället. Samtidigt manar hans resultat till nya tag – jag återkommer till det i nästa artikel. Tyvärr trampar den ekonomiska debatten på i gamla fotspår. Många ekonomer tycks vilja gå runt eller ifrågasätta hans resultat. Kanske för att de är obekväma, men också för att han ger akademiska ekonomer några rejäla kängor. Men det behövs en fördjupad debatt kring frågor där Piketty är ganska yttlig, till exempel varför avkastningen på kapital tycks fortsätta att vara så hög att klyftorna växer mellan löntagare och kapitalägare, trots de låga räntorna.

De som oroar sig över de transnationella företagens framfart och TTIP eller Kinas tillväxt eller miljö- och hållbarhetsfrågor borde också införliva hans människonära perspektiv i sådana frågor.

Christer Sanne

Foto: Petr David Jasek/TT

Tjeckiska soldater på väg till en Natoövning i april 2015. Vi måste stå upp för freden, skriver Barbro Midbjer.

Stå upp och försvara freden

DEBATT Kärnvapen, är det något vi ska förvara åt USA och Nato i vårt land?

Världensavtalet, som togs i riksdagen den 25 maj 2016, innehåller följande: Nato får tillgång till våra vägar, hamnar, flygplatser, de får ha trupper och krigsmateriel här – även kärnvapen. Nato ska få ansöka hos regeringen om att få anfälla ett tredje land från svenskt territorium. Sker det blir vi bombmål när det land som de anfäller svarar.

Avtalet fördes inte ut till folket för debatt, vare sig av den borgerliga alliansen eller av S och MP i vår nuvarande regering. USA, som är den ledande nationen i Nato, förvarar redan atombomben B61 i dessa värdländer: Tyskland, Belgien, Nederländerna, Italien och Turkiet. De två länder som har mest kärnvapen förvarade hos sig har tillsammans cirka 230 atombomber. I dag har USA, Frankrike och Storbritannien kärnvapen av de länder som är med i Nato.

Här i Norrbotten har det tränats i mer än tio år i vår sista vildmark. Rennäring och turistnäring har störts. De flesta Natoplan tränar med kärnvapen, är det sådant som vi aldrig fått veta? F21 har låtit bygga ut vår flygplats för att kunna ta emot riktigt stora plan för 88 miljoner av våra skattepengar. Vilka krig ska den användas i?

En minnesbild har jag från en film från Hiroshima när atombomben Little boy släpptes över staden av USA i krigsslutet. "Aj

aj aj, mamma, det bränns!" ropar en liten flicka som fastnat under rasmassor. Mamman höll hennes hand men lyckades aldrig få upp henne. Den lilla flickan brändes ihjäl där nere.

När en atombomb exploderar utvecklas ett eldmoln som är fruktansvärt hett. Tryckvågorna efter bomben sliter sönder människor, byggnader och infrastruktur. Kvar blir ett ödelagt landskap med förkolnade rester av människor och kroppsdelar, byggnader och allt som en gång fanns där. Ett stort område blir radioaktivt mycket länge.

Vill du vara med om detta? Om inte, stå upp och försvara freden! Säg nej till att kärnvapen förvaras här. Unga vuxna, var med i kampen. Det är er framtid det handlar om.

I Hiroshima dog först 45 000 människor, sedan 300 000 och därefter miljoner människor av strålning och skador. Kärnvapen finns i fler länder. USA har i dag 6 970 atombomber och av dem är 1 750 aktiverade. Deras kärnvapen finns på ubåtar och bombplan. Ryssland har i dag 7 300 atombomber, av dem är 1 790 aktiverade. Dessa båda länder redovisar sitt innehav. Rysslands militärbudget är en tiondel av USAs, men kärnvapen har de gott om.

En gång fanns ett avtal mellan stormak-

terna om att ingen av dem fick lägga sina kärnvapen nära den andres gränser. 2002 skrotades avtalet av Bush i USA, och nu är det fritt fram. Ryssland inringades av USA. Kina likaså.

Vi vet att krig är ett djävulskt spel med människors liv, barn och andra civila får alltid lida. Världens uppväxande barn är värda att vi ser till så att fred är möjligt. Fred är inte bara krigets motsats utan också möjligheter att bygga upp länder så att alla människor kan leva säkert och få både mat och vatten.

I 6 000 städer i 58 länder har befolkningen sagt nej till kärnvapen. FN har samtal om förbud mot kärnvapen. Politikerna är svårare att lita på efter beslutet om världensavtalet som togs i maj förra året. Tidigare har socialdemokrater som Palme värnat om freden. De har förstått att hålla goda relationer till våra grannländer, att verka för avspänning. Diplomati är ännu en fullt framkomlig väg. Men Peter Hultqvist, vår försvarsminister, medverkar till att spänningar skapas. En riktig krigsminister är han på bekostnad av oss.

Riv upp världensavtalet. Regeringen och riksdagens ledamöter borde tänka om.

Barbro Midbjer

Medlem i Nato ut ur Norrbotten och Kvinnor för fred

Vattenfall - ta hänsyn till miljön!

DEBATT Jokkmokks kommun kunde vara landets rikaste. Senaste niomjardersvinsten från 10 aktiebolagsstyrda kraftverk längs Stora och Lilla Lule Älv gav aktieägarna sju. Vattenfalls 100-åriga rovdrift utarmar kommunen alltmer med 20-talet miljoner i kompensation. Sossarnas mantra är "det vore orättvist att kompensera Jokkmokk när andra kommuner inte har utbyggt älvar"! Men de har sin natur, sina älvar och sjöar kvar!

Garantierna från generaldirektörerna Rusck 1957, Grafström 1960 och nu Hall om "guld och gröna skogar" förklarar och beklagar Vattenfall med rationaliseringar, omlokaliseringar, Nuon-affären och tyska kolgruvor. Skattemedel finansierade kraftverksbyggena förr. Underhållet prioriterades. I dag medför aktiebolagens undermåliga skötsel att turbiner avställs istället för att repareras. Visselblåsare riskerar repressalier.

Koncernen tar inget inget miljöansvar för uppdämda, eroderande och torrlagda vatten. Domar för fiskutsättning och ersättning för miljö- och markskador, förstörda redskap och båtplatser är en saga blott. Vid Fiskmarknadskonferensen 2016 mörkades den pågående ekologiska katastrofen längs

Stora och Lilla Lule älvars reglerade vatten. Bristande närings- och organismtillförsel gör vattenmagasinen sterila. Älvsträckor växer igen och sjöar sedimenteras på grund av otillräcklig vattenföring. Vattenfall tiger och låter Hav- och vattenmyndigheten (HaV) och länsstyrelsen felaktigt hävda att Lule älv är "kraftigt modifierat vatten". Miljö- och fiskefrämjande åtgärder sägs, lika osant, bli orimliga.

Längs Lilla Lule Älv, från Vuollerim och västerut, finns många opåverkade vatten, inte få kvarvarande som de påstår. Dialogen 2016-12-07 framlade ett bristfälligt underlag för vattenkraftens nationella strategi. Länsstyrelsen och HaV i Norrbotten vill fria storskalig vattenkraft från restriktioner och offra den småskaliga utan krav på särskild prövning!

Det är tekniskt möjligt och ekonomiskt försvarbart att kombinera storskalig vattenkraft med miljöhänsyn och kompensation för skador och olägenheter. Men Vattenfall finansierar inte ens förstudier av något av tioalet aktuella fisk- och miljöförbättrande objekt.

Arne Forsman
Randijaur

Foto: Carl-Johan Utsi/TT

Utsikt över Suorvadammen i Lule älv. Vattenfall missköter både miljön och kraftverken, skriver Arne Forsman.

Delta i debatten!

Skriv vad du tycker och skicka till glod@tidningensy.se. Vi tar emot texter på max 3 500 tecken (inklusive mellanslag) men håller du dig under 2 500 tecken har du större chans att få in texten. Vi förbehåller oss också rätten att korta texter som är längre. Skicka gärna med en porträttbild (ansiktsbild framifrån) och en presentation av dig själv. Normalt publicerar vi inte texter under pseudonym.

Panelen:

Det har talats mycket om sanning och "alternativa fakta" i media den senaste tiden. Hur avgör du vad du ska tro på i tidningar, radio och tv och på nätet?

Olle Hilborn, 31 år, språkrör för MP Karlskrona, Jämjö

Foto: Privat

- Jag försöker hålla mig skeptisk till att bara ta nyheter som sanning och försöka hitta någon originalkälla istället (såsom en rapport eller forskningsartikel). Vidare så tittar jag på om journalisten verkar ha träffat personerna det berör eller om det är andrahandsrapportering. Jag litar också olika mycket på olika mediaaktörer. Och så lyssnar jag på mitt favoritprogram Medierna i P1 som granskar journalistik.

Fatou Bakotou Darboe, 45 år, grundare av webbtidningen Afropé, Stockholm

Foto: Privat

- Seriösa medier har oftast pålitliga källor, men självklart kan det bli tokigt ibland. När det gäller mindre mediekanalet brukar jag försöka se vad som verkar rimligt, kanske googla eller fråga kunniga. Jag tror också det är viktigt att fundera på agendan. De tydligaste exemplen hittar man på rasistiska och främlingsfientliga sajter. När jag börjat gräva i några rapporterade fall blir det tydligt att det inte finns mycket sanning bakom. Det bästa sättet är att källgranska, dubbelkolla och gräva.

Kenneth Andersson, 50 år, skogsarbetare, Äppelbo

Foto: Privat

- Litar på det jag läser i arbetartidningar, typ Dala-demokraten och Värmlands folkblad. SVT och SR känns ju också stadiga. Är det på nätet beror det på källan. Litar aldrig på typ Fria tider eller något annat högerfjoll. Eller så kallade alternativa sidor. Foliehattar och töntvänster går helt bort.

Vill vara med i vår panel skicka ett mejl till glod@tidningensy.se.

EU sprider fel siffra om nya flyktingstrategin

EUs politiker och tjänstemän driver nu igenom sin nya strategi i Afrika där unionen ingår avtal med flera länder för att minska genomströmningen av flyktingar. I december rapporterade internationella flyktingorganet IOM om en kraftig minskning av antalet flyktingar som reste genom Niger. EU tog det som ett kvitto på att strategin fungerar och inkluderade det i sin rapportering. Den låga siffran visade sig dock vara fel, på grund av ett tekniskt problem i databasen, och minskningen var marginell. Fastän detta påtalats har EU fortsatt använda den felaktiga siffran, rapporterar nyhetsbyrån Irin.

Sofia Härén

Ceta kommer inte släppas på remiss

Sveriges regeringen planerar att lämna en proposition om frihandelsavtalet Ceta till riksdagen i höst, svarade EU- och handelsminister Ann Linde på en skriftlig fråga förra veckan. Hon meddelar samtidigt att regeringen inte kommer att lämna förslaget på remiss. Istället gav regeringen i uppdrag till Kommerskollegium att samråda med berörda myndigheter och de ska redovisa sin analys i maj. Kollegiet fick även förra året ett uppdrag av regeringen att analysera Cetas eventuella effekter på miljö, människors och djurs hälsa och demokratiskt beslutsfattande, men ska nu fördjupa den tidigare analysen.

Kommerskollegium är Sveriges myndighet för utrikeshandel. De uppger att de arbetar för en fri öppen handel med klara spelregler, både inom och utanför EU.

I mitten av februari ska EU-parlamentet rösta om Ceta. Parlamentets miljöutskott godkände det för två veckor sedan, liksom internationella handelsutskottet, och trots de politiska splittringarna - parlamentets sysselsättningsutskott sa exempelvis nej - tyder mycket på att även parlamentet kommer att rösta för. Det som sedan återstår för att Ceta ska träda i kraft är godkännande i EUs alla medlemsländer.

Sofia Härén

Larm om psykisk ohälsa hos ensamkommande

Tre asylsökande pojkar försökte begå självmord – en av dem dog. Nu slår Ensamkommandes förbund larm. Den psykiska ohälsan breder ut sig bland de ensamkommande i spåren av den hårdare migrationspolitiken. Hur många som har tagit sitt liv är det ingen som vet.

Natten till den 26 januari tog en 16-årig pojke sitt liv på ett HVB-hem för ensamkommande flyktingbarn i Vännäs. Efter att han hittats död försökte ytterligare två pojkar på boendet begå självmord, men överlevde. En av dem fördes till sjukhus, men kunde lämna det två dagar senare. Uppgifter om vad som föranledde händelserna går isär.

Omid Mahmoudi, grundare av Ensamkommandes förbund, är upprörd men inte förvånad över tragedin. Han märker hur allvarlig psykisk ohälsa blir allt vanligare bland de ensamkommande flyktingbarn han möter. En direkt följd av den hårdare migrationspolitiken och utvisningarna av unga till Afghanistan, menar han.

- Förändringen är total. De som kom före 2015 mår bra, är självsäkra och har lyckats bra. De som kommit nu lever i skräck, säger Omid Mahmoudi.

En rapport från Stockholms universitet bekräftar att ensamkommande afghanska pojkar är en grupp som generellt klarat sig bra tidigare. 2015

hade exempelvis 65 procent jobb bland dem som kom till Sverige mellan 2003 och 2012.

Självskaumbeteende, självmordstankar och fullbordade självmord hör till de konsekvenser Omid Mahmoudi ser av migrationspolitiken. En av de hårdast drabbade grupperna är de unga människor som vuxit upp i Iran och nu utvisas till Afghanistan - ett land som många av dem aldrig varit i.

- Många saknar helt och hållet nätverk i landet de ska skickas till. De är livrädda att utnyttjas, sexuellt och som soldater, säger han.

Han påpekar också att en del av de ensamma barnen är små, vissa inte äldre än 10 år. De har kommit hit i hopp om att familjen ska kunna komma efter. Något som med den nya asylpolitiken ofta är omöjligt.

Hur många unga asylsökande som har tagit sitt liv är det ingen som vet. Innan man har ett svenskt personnummer ingår man inte i den officiella statistiken över dödsorsaker. Inte heller Migrationsverket för någon statistik.

Flera Barn- och ungdomspsykiatri-mottagningar i landet bekräftar dock bilden av en ökad psykisk ohälsa bland ensamkommande barn. Dagens Nyheter rapporterade i november om att nära 40 procent av de ensamkommande som tas om hand på BUP i Stockholm har självmordstankar.

Olof Olsson Klugman

Omid Mahmoudi, grundare av Ensamkommandes förbund, är upprörd men inte förvånad över tragedin med pojkens självmord.

Foto: Emil Langvad/TT

Kräver FN-organ mot skatteparadis

Som nytt ordförandeland för G77-länderna återupplivar nu Ecuador förslaget om att inrätta ett mellanstatligt FN-organ för att komma åt skatteflykt, penningtvätt och skatteparadis.

Ecuador har tagit över som ordförandeland för G77-gruppen, den största koalitionen av utvecklingsländer inom FN. I ett tal inför representanter för gruppens 134 medlemsländer nyligen påpekade Ecuadors president Rafael Correa att illegalt förskingrade pengar är ett särskilt stort problem för världens fattigare länder.

- Det borde finnas fler kunskapsparadis och fär-

re skatteparadis, sade presidenten i samband med att Ecuador övertog ordförandeskapet för 2017.

Nyligen meddelade även Ecuadors utrikesminister Guillaume Long att landet planerar att hålla en folkomröstning om skatteparadis den 19 februari. Men samtidigt påpekade han att kampen mot skatteparadis är en global fråga.

- Vi behöver ett FN-organ som arbetar för rättvisa skatter. Ecuador kommer att samarbeta med alla som ställer sig bakom kampen för detta, både stater och civila organisationer, sade utrikesministern.

Thalif Deen/IPS

Foto: Nabilah-Jurani/AP/TT

”Det är unikt att man på nationell nivå tar så tydlig ställning mot fossilindustrin”, säger Christian Tengblad, Fossil Free Sverige.

Irland ska sälja fossila statliga tillgångar

Irland är på väg att divestera. Som första land i världen är man beredda att göra sig fria från statliga investeringar i fossilindustrin. Sverige borde följa efter, tycker divesteringsrörelsen.

I förra veckan röstade det irländska parlamentet för att den stora statliga investeringsfonden med tillgångar på över 80 miljarder kronor ska divestera, rapporterar brittiska tidningen Independent. Ireland strategic investment fund ska få fem år på sig att sälja alla tillgångar i kol-, olje- och gasföretag.

Om lagförslaget passerar finansutskottets kommande granskning innebär det i praktiken att den irländska staten divestera fullständigt från fossila bränslen. Det skulle landet vara först i världen med. Nu vill den svenska divesteringsrörelsen att Sverige följer efter. Fossil Free Sverige driver en kampanj för att få staten att divestera AP-fonderna.

- Det vore politiskt och moraliskt viktigt. AP-fonderna har fått förtroende att förvalta pengar som ska ge oss pensioner under flera årtionden. Om vi är överens med vetenskapen om att omställningen är nödvändig så är det rimligt att de går före, säger Christian Tengblad på Fossil Free Sverige.

2015 beslutade Stortinget att den norska oljefonden ska divestera - men bara delvis. Fossil Free Sverige ser det irländska beslutet som historiskt och som ett tecken på att världen är på väg att förändras.

- Det är unikt att man på nationell nivå tar så tydlig ställning mot fossilindustrin. Det är en kraftfull signal om att tiden för fossil energi är ute. Det ger hopp i en tid när Trump ger tillstånd till oljeledningar, säger Christian Tengblad.

Olof Olsson Klugman

Ifrågasatt livsmedelsstrategi

Landsbygdsminister Sven-Erik Bucht lämnade på måndagen över propositionen med regeringens livsmedelsstrategi till riksdagen. Matproduktionen ska öka inom Sverige för en framtida hållbar självförsörjning. Förslaget är resultatet av långa förhandlingar mellan regeringen, Vänsterpartiet och Alliansen och presenterades först för två veckor sedan. Den har dock väckt en del frågor.

Jens Holm, miljöpolitisk talesperson för V, skriver i en interpellation till landsbygdsminister Sven-Erik Bucht att de frihandelsavtal som regeringen vill godkänna, TTIP och Ceta, innebär ”en uppenbar risk att målsättningarna om ökad svensk hållbar livsmedelsproduktion försvåras”. Jens Holm frågar om landsbygdsministern har gjort någon analys om detta och vad han planerar att göra för att målet för livsmedelsstrategin inte ska äventyras.

Undertiteln på den presenterade strategin är ”Fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet” och det är

enligt näringsdepartementet en plattform som ska staka ut riktningen för politiken fram till 2030. De konkreta förslagen ska komma senare i en separat handlingsplan.

Ett flertal miljö-, djurrätts- och konsumentorganisationer gjorde på måndagen ett gemensamt uttalande där de bland annat efterfrågar ett större fokus på miljömålen och en satsning på minskad köttkonsumtion och utveckling av alternativa proteinkällor.

Klimatmagasinet Effekt frågade på regeringens pressträff om regeringen anser att svenskarnas konsumtion av animalieprodukter behöver minska för att Sverige ska kunna nå de uppsatta miljömålen. På det svarade Sven-Erik Bucht:

- Vi trycker väldigt på det här att man måste ha god information. Om konsumenterna ska kunna göra medvetna val så måste de ha bra information kring olika saker, det är vi väldigt noga med att lyfta fram i strategin.

Sofia Härén

Ett holografiskt universum?

För första gången har forskare kunnat visa att holografiska modeller för universum stämmer överens med observationer lika bra som den konventionella teorin, rapporterar Eurekalert. Studien kan leda till en omprövning av Big bang-teorin och kan ge ett genombrott i frågan om kvantgravitation som är en av den teoretiska fysikens största problem i dag då den försöker kombinera kvantmekanik med Einsteins teori om gravitation.

- Var och en av dessa modeller ger specifika förutsägelser som vi kan testa medan vi förfinar vår data och förbättrar vår teoretiska förståelse - allt inom de kommande fem åren, säger Niayesh Afshordi, professor i fysik och astronomi vid Waterloo universitet i Ontario, Kanada.

Konceptet med en tvådimensionell holografisk förklaring av universum presenterades första gången på 1990-talet av teoretiska fysiker och astrofysiker.

Studien publicerades i tidskriften Physical Review Letters.

Sofia Härén

Kvinnligt nätverk stoppade illegal avverkning

På västra Borneo är avverkning av skog ett enormt miljöproblem. Mycket sker lagligt för att ge plats åt palmoljaplantager och producera pappersmassa men mycket sker också illegalt. Ibu Hamisah, landets första kvinnliga byledare, löste problemet med illegal avverkning runt sin by genom att rekrytera ett nätverk av kvinnor som slog larm när de såg en mistänkt skogshuggare i byn och stoppade personen, rapporterar Omvärlden. Strategin har varit framgångsrik.

Ibu Hamisah arbetade tidigare som sjukvårdare vid den lokala kliniken och håller också i utbildningar i organiskt odlade och sjukvård. Kliniken ger även rabatter till de som slutat att hugga ner skog illegalt.

- Det handlar inte bara om mig. Alla kvinnorna här omkring känner sig som vinnare efter att vi stoppade den illegala avverkningen, säger Ibu Hamisah till PRI.

Sofia Härén

Polisen medger olämplig personal vid gränskontroller

I onsdags meddelade Stefan Löfven att gränskontrollerna vid svensk-danska gränsen ska förlängas med ytterligare tre månader. Kontroller som drabbar många och inte bara flyktingar som hindras från att söka asyl. I förra veckan utsattes Zaire Manat från Huddinge och hennes familj för kränkande behandling och polisen medger nu att en del olämpliga personer har rekryterats som gränskontrollanter.

De tillfälliga gränskontrollerna togs i bruk september 2015 och har inneburit en rad utmaningar för svensk polis. Mycket rör logistiken, men även att förvandla polischefen Dan Eliassons ledord om "medmänskligt perspektiv" till praktik.

- Riktlinjerna är tydliga. Jag har varit med från början och sett hur gränskontrollerna gick från att vara en lokalpolisiär uppgift till att omfatta polisenheten på nationell nivå. Vi lägger stort fokus på att lära ut regelverket, och med där finns interkulturell kommunikation och ett medmänskligt perspektiv, säger Ewa-Gun Westford, pressansvarig för gränskontrollen Region Syd, till Syre.

Inrikesminister Anders Ygeman skrev i en rapport från regeringen till EU-kommissionen den 19 januari att gränskontroller fortfarande är nödvändiga för att bemöta "det allvarliga hot mot säkerheten som fortfarande finns". Gränskontrollerna har medfört en kraftig minskning av antalet asylsökande och har dessutom medfört problem för pendlare, särskilt i Öresundsregionen.

Andra vittnar om en hotfull stämning och

Foto: Privat

Zaire Manat och hennes familj stoppades och förhördes vid gränsen trots att de hade sina pass med sig.

Foto: Emil Langvad/TT

Behovet av nyrekrytering av hundratals nya anställda inom gränspolisen har lockat olämpliga personer till verksamheten, säger Ewa-Gun Westford, pressansvarig för gränskontrollen Region Syd.

misstänksamhet, fastän de är svenska medborgare.

Zaire Manat från Huddinge, myndighetsjurist och lokalpolitiker för Miljöpartiet, besökte nyligen Danmark för en examensceremoni och återvände till Sverige via Helsingborg. Där väntade ett bryskt bemötande från gränspolisen trots att samtliga i sällskapet, däribland två barn, är svenska medborgare och hade med sig sina pass. De blev tillsagda att stiga ur bilen, separerades och förhördes. Barnen frös och började gråta och Zaire bad polisen om en förklaring om varför de hölls kvar, men blev i stället beordrad att vara tyst.

- De tog inte hänsyn till barnen som var väldigt oroliga och rädda. De varken förklarade något eller försökte göra något som lugnade dem, säger hon till Syre.

De fördes vidare till en lokal och förhördes vidare. Var sällskapet kom ifrån "ursprungligen" var av särskilt intresse för gränspolisen.

- Jag upplevde det som obehagligt och det var svårt att inte uppleva det som ett mått på min potentiella kriminalitet. Kontrollerna skulle inte bli etniska markörer, men de blir uppenbarligen det om man ställer den frågan under en gränskontroll, säger hon.

Huruvida det är lämpligt att fråga svenska medborgare om vart de eventuellt skulle komma ifrån "ursprungligen" är "en komplex fråga", enligt Ewa-Gun Westford:

- Det viktigaste är att du har giltiga resehandlingar. Men vi har haft folk [anställda] som inte håller måttet.

Behovet av nyrekrytering av hundratals nya anställda inom gränspolisen har lockat

olämpliga personer till verksamheten, medger hon men tillägger att systemet nu är på plats.

- I september 2015 hade Region Syds gränstationer totalt ett 80-tal anställda, i dag är de över 330. Och inte alla håller måttet, alla har inte samma grundsyn.

Är det ett problem?

- Det är regelverket som styr. Vi ska genomföra det uppdrag vi har fått, och i slutändan ramlar det ner på enskilda tjänstemän.

Att individer med giltiga resehandlingar pressas kring utseende och etnicitet är olyckligt, menar Westford:

- Har enskilda personer känt sig kränkta och illa behandlade är det något vi absolut ska reda ut, annars gnager det alldeles i onödan.

Ewa-Gun Westford tror dock att människor är mer "lättränkta nuförtiden" och tillägger att särskilt gränskontrollanter får ta "mycket skit". I det enskilda fallet med kontrollen av Zaire Manats sällskap motiverades den bryska behandlingen med att det "ofta är flyktiggrejer" vid gränsen. Sällskapet fick en ursäkt men Zaire Manat är inte säker på vad polisen egentligen bad om ursäkt för.

- Jag har fortfarande ingen aning om varför det inte räckte med att vi räcker ut våra pass och de gjorde en rutinkontroll av passen. Jag har ingen aning om varför vi skulle bli förnedrade, vara tysta och stå ute i kylan och sedan förhöras. Den motiveringen fick vi aldrig och vi vågade faktiskt inte fråga efter den heller, säger hon.

Klas Lundström

Lördag 28 jan. Chile har under de senaste månaderna drabbats av de största skogsbränderna i modern tid och förra helgen var endast hälften av de över hundra bränderna under kontroll, skriver The Guardian.

Elva personer har dött och 3750 kvadratkilometer, en yta stor som hela Dalsland, har förstörts. Flera brandförsvarschefer har uttalat sig om att stora mono-plantager med träd som eukalyptus och ett varmare, torrare klimat har förvärrat situationen.

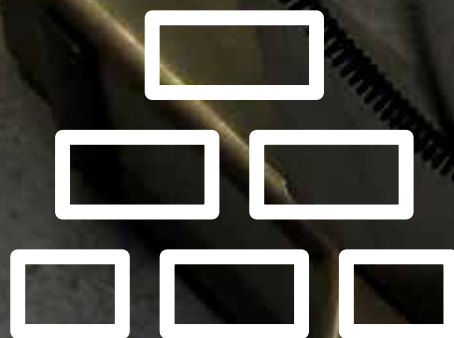
"Det är mycket lättare att kontrollera en brand i en naturlig skog – den är mer fuktig och elden sprider sig långsammare", säger brandförsvarschefen Gustavo de la Fuente Ortiz.

Foto: Esteban Felix/TT

Dödsstraffets framtid i USA

USA är ett av få västländer som fortfarande har kvar dödsstraffet och befinner sig i topp 5 i världen av de länder som avrättar flest. Frågan var uppe på agendan i valrörelsen förra året och många av dem som arbetar för ett avskaffande av dödsstraffet i USA hade hoppats på en framgång. Delvis för att stödet för dödsstraffet har minskat på senare år. Men utfallet i valet blev ett nederlag för dödsstraffmotståndarna.

Text: Arndt Peltner
Översättning: Susanne Gerstenberg

Förhoppningen i USA var stor att man under det viktiga valåret 2016 skulle lyckas att sända en tydlig signal om att dödsstraffet ska avskaffas. Och i inte mindre än tre delstater fick väljarna rösta om dödsstraffets framtid - i Kalifornien, Nebraska och Oklahoma. Överallt var resultatet dock entydigt. I Kalifornien behåller man dödsstraffet, i Nebraska återinförs det efter bara ett års uppehåll och i Oklahoma beslutades till och med att dödsstraffet ska förankras i delstatens konstitution med en två tredjedels majoritet.

Motståndare till dödsstraffet hade särskilt hoppats på delstaten Kalifornien med de flesta invånarna och den längsta av-

rättningskön med 750 dödsdömda. Väljarna röstade dock med 53,6 procent mot 46,3 procent för fortsatt dödsstraff även om ingen har avrättats sedan 2006 i denna delstat. Sedan 11 år tillbaka tvistas det nämligen om vilka kemikalier som skulle kunna duga för en "human" avrättning.

Kostnadsfråga i valdebatten

Motståndarna till dödsstraffet fick ytterligare ett nederlag på själva valnatten. Kaliforniens medborgare röstade med 51 procent, en knapp majoritet, för ett påskyndande av avrättningarna. Förespråkare för denna reform hade som argument un-

Britsen i avrättningskammaren på Oklahomas statsfängelse. Delstaten är den med högst antal avrättningar per capita i USA sedan 1976. Opinionsmätningar pekar dock på att motståndet mot dödsstraffet långsamt växer i USA.

Foto: Sue Ogrocki/AP/TT

Dödsstraff och rasism

Sedan 1977 har nästan 80 procent av dödsstraffen utdömts för mord på vita personer, detta trots att afroamerikaner utgör ungefär hälften av alla mordoffer i USA.

En studie av utdömda dödsstraff i Connecticut 2007 visade att afroamerikaner dömdes till döden tre gånger oftare än vita mordåtalade i de fall där mordoffret var vit.

Andelen afroamerikaner i USA uppskattades vara drygt 14 procent 2015. Sedan 1976 har andelen avrättade som är afroamerikaner varit 34,5 procent. Av de dödsdömda som väntar på avrättning (2016) var andelen afroamerikaner, latinamerikaner och övriga icke-vita nästan 58 procent.

Källa: Amnesty, deathpenaltyinfo.org

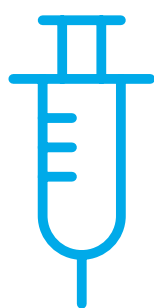
En intagen på San Quentins statsfängelse gör armhävningar i en träningsgård. I augusti 2016 fanns där 700 dödsdömda.

Foto: Eric Roberg/AP/TT

Paula Michell, chef för Alarcón advocacy center vid Loyola Law School.

Foto: Verdict

13 st
avrättningar har verkställts på San Quentin sedan dödsstraffet återinfördes 1978.

der valrörelsen att kostnaderna för skattebetalarna skulle minska vid ett snabbare verkställande av dödsstraffen. Detta bestrider Paula Michell, chef för Alarcón advocacy center vid Loyola law school:

”Även om det skulle avrättas 30 personer per år - ett antal som är dubbelt så högt som samtliga avrättningar i Texas under 2015 - och det bara skulle tillkomma 20 nya dödsdömda per år skulle det ändå finnas 475 fångar i väntan på dödsstraff år 2040”.

Det innebär att östra flygeln i statsfängelset San Quentin även på sikt inte skulle tömmas på interner. De höga kostnaderna för säkerhet och uppehälle skulle finnas kvar även om man skulle öka avrättningstakten, vilket är osannolikt. Den kaliforniska fängelseflygeln för de dödsdömda har redan nu blivit till en avdelning för livstidsfångar utan chans till benådning. Endast 13 avrättningar har verkställts här sedan dödsstraffet återinfördes 1978. Under samma tid dog 71 interner av naturliga orsaker, 25 tog livet av sig, och dödsorsaken till åtta personer har registrerats som ”other”.

Valrörelsen och valet utanför murarna följdes noga inne i Kaliforniens äldsta statliga fängelse. Anmärkningsvärt är att båda propositioner-

na om dödsstraff förkastades av de dödsdömda. I alla fall var det så några av de tillfrågade uttalade sig spontant. Proposition 66, om påskyndande av avrättningar, möttes förstärkt nog av ett enhälligt fördömande i ”death row”. Men det principiella avskaffandet av dödsstraff, enligt proposition 62, var dock inte heller populärt. Det skulle nämligen innebära att de nu dödsdömda skulle flyttas till andra fängelser i Kalifornien och den allmänna kriminalvården. Därmed skulle de få privilegierna försvinna som de dödsdömda i San Quentin för närvarande har.

Privilegier för dödsdömda

En mycket viktig fördel är de enskilda cellerna där de bor. Visserligen har en sådan cell bara en yta på 1,40 gånger 2,60 meter, men i den reguljära kriminalvården i San Quentin delar två interner på samma yta. När den ena står är den andra tvungen att sitta på sin säng. När den ena använder toaletten vid huvudändan sker detta omedelbart bredvid cellkamraten.

En omplacering till andra mera moderna fängelser skulle också innebära att de går miste om många sociala aktiviteter och konst- och fritids-

program som finns i San Quentin. Det är Kaliforniens äldsta fängelse, som ligger omedelbart intill det tätbefolkade området vid San Francisco Bay, och där finns över 70 sådana fritidserbjudanden. I första hand är det frivilligarbetande människor utifrån som håller i programmen. Bland annat finns det yoga-, musik- och konstkurser, liksom vuxenutbildning och kulturprogram. Oavsett denna förlust - för några dödsdömda skulle en omvandling till livstidsstraff, utan möjlighet till benådning, innebära att dörren utåt skulle vara definitivt stängd. Utan möjlighet att överklaga skulle deras livsberättelse vara avslutad, de skulle bli bortglömda bakom tjocka murar.

Statistiskt finns också de oskyldiga, och de som inte borde ha fått dödsdomen av olika anledningar. Hoppet är det enda som håller dem vid liv, ett liv i dödens korridorer.

Trend för avskaffande

Valresultaten i Kalifornien, Nebraska och Oklahoma var överraskande då det så sent som i september publicerades en undersökning från Pew research center som visade att det då var bara 49 procent av amerikaner-

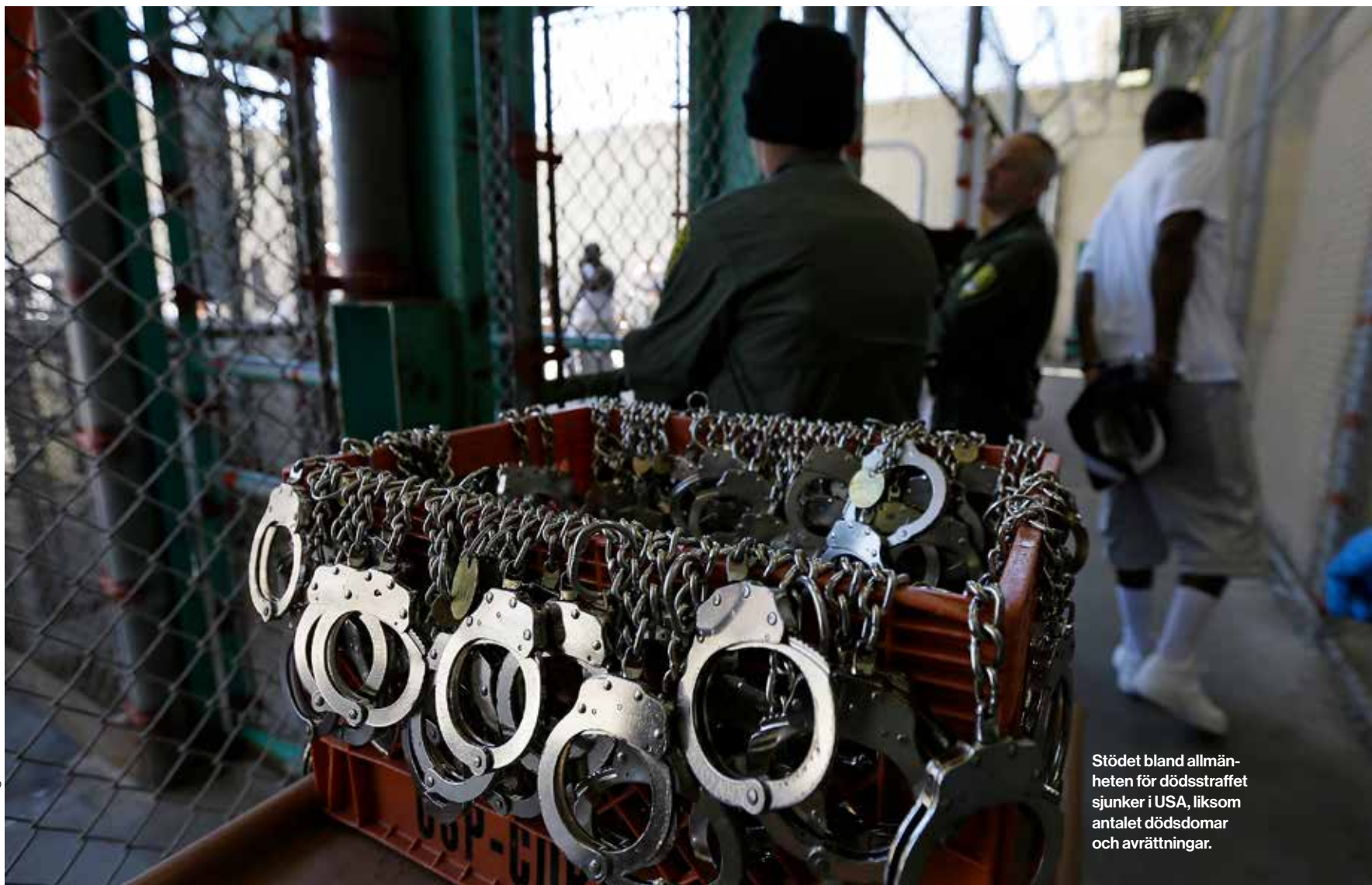

Foto: Eric Risberg/AP/TT

Stödet bland allmänheten för dödsstraffet sjunker i USA, liksom antalet dödsdomar och avrättningar.

na som var för dödsstraff. I mars 2015 var det fortfarande 56 procent. Även dessa siffror låg långt under enkätresultaten från 1994 då åtta av tio amerikaner var för dödsstraff. Men åklagare och domare har tänkt om. 1994 dömdes 315 mördare till döden, medan det 2015 utfärdades bara 49 dödsdomar.

Trenden går i en riktning, realiteten ser däremot helt annorlunda ut. 31 amerikanska delstater har dödsstraffet kvar, 19 plus Washington DC har avskaffat det.

Högsta domstolen

Flera fall av förestående avrättningar har nyligen avgjorts i högsta domstolen. Domstolen har dock haft en vakant plats sedan domaren Antonin Scalia gick bort förra året, och eftersom kongressen blockerat president Obamas tillsättande av en ny domare, har ett dödläge mellan de fyra konservativa och de fyra liberala domarna uppstått. Det har gjort att inget överklagande har kunnat få majoritet.

En som drabbades av detta är Ronald Smith, 45 år gammal, som lämnade in ett sista överklagande till högsta domstolen i början av december. Överklagandet avvisades med fyra

Ronald Smith lämnade in en sista överklagan i december men avrättades strax därefter.

Foto: The Canadian Press, Bill Grave/land/AP/TT

Foto: Peter Hvizdak/New Haven Register/AP/TT

Stephen Breyer, en av de liberala domarna i högsta domstolen, har gjort ett skriftligt uttalande i protest mot dödsstraffet.

Dödsstraff i världen

2015 skedde majoriteten av alla avrättningar i fem länder: Kina, Iran, Pakistan, Saudiarabien och USA. Mer än två tredjedelar av länderna i världen (140) har avskaffat dödsstraffet, enligt lag eller i praktiken.

Dödsstraff i USA

Antalet dömda som får dödsstraff i USA har minskat kraftigt sedan år 2000. Även antalet utförda avrättningar har minskat sedan maxåret 1999 då antalet var 98 stycken. 2016 var antalet 20.

Källa: Amnesty, deathpenaltyinfo.org

mot fyra och Ronald Smith avrättades samma natt efter en - enligt vittnen - plågsam dödsstrid som varade i 35 minuter.

När det kort därefter hände igen att Högsta domstolen fällde en överklagan om avrättning utan ett avgörande var Stephen Breyer, en av de liberala domarna, så upprörd att han gjorde ett skriftligt yttrande.

Bland annat skrev han: "De personer som avrättas är inte 'de värsta av de värsta' utan personer som är slumpmässigt utvalda, kanske på grund av arresteringsort, kanske på grund av åklagarens godtycke eller, ännu värre, på grund av sin etnicitet. Det är dags för denna domstol att ompröva om dödsstraffet är konstitutionellt."

Dödsstraffets framtid i USA är oviss även om antalet förespråkare har sjunkit. Under presidentvalrörelsen kunde man höra båda sidorna. Den demokratiska utmanaren Bernie San-

ders krävde ett slut för dödsstraffet på valmötan och även i direkta debatter med sin motståndare Hillary Clinton. Denna åsikt var han dock helt ensam om.

Å andra sidan hördes Donald Trump som ville ge en mycket stark signal om att han - genom presidentbeslut - skulle kräva dödsstraffet för polismördare. På ett arrangemang anordnat av polisföreningen i New England i november 2015 förklarade Trump: "Någon som dödar en polis, en lagens väktare, ska straffas med döden - okej?"

Donald Trumps val

Donald Trump, en uttalad förespråkare av dödsstraffet har nu blivit USAs president. Hans nominering under den gångna veckan av den konservativa domaren Neil Gorsuch som efterträdare till Antonin Scalia i högsta domstolen går i linje med hans över-

tygelse. Det är visserligen de enstaka delstaterna som beslutar över dödsstraffet men under mandatperioden kan Trump hamna i en situation där han måste ersätta flera författningsdomare, till exempel 84-åriga Ruth Bader Ginsburg, 78-åriga Stephen Breyer och 80-åriga Anthony Kennedy. Alla tre har utmärkt sig genom sin kritiska inställning till dödsstraffet i det förflutna.

Om president Trump skulle få möjligheten att även ersätta Högsta domstolens tre äldsta medlemmar med konservativa domare, positiva till dödsstraffet, skulle maxstraffet befästas som "konstitutionellt" under en lång tid framöver i USA. Avrättningsmotståndarna hoppas därför på delstaterna, det är där kampen mot USAs dödsstraff kommer att utspela sig.

Text: Arndt Peltner
Översättning: Susanne Gerstenberg

Argument mot dödsstraff i USA

Oskyldigt dömda. Sedan 1973 har 151 personer frigetts från dödsstraff efter att bevis har kommit fram om felaktiga domar och rättsprocesser.

Geografisk godtycklighet. Sedan dödsstraffet återinfördes 1976 av högsta domstolen har 82 procent av alla avrättningar utförts i de södra delstaterna. Mindre än en procent har utförts i nordöstra USA.

Dödsstraffet är inte avskräckande. Data från FBI visar att 14 stater utan dödsstraff hade lika många eller färre mord än det nationella genomsnittet i USA 2008.

Rasism. Flera studier har visat att afro-amerikaner behandlas hårdare genom hela rättssystemet och även behandlas som mindre värda som mordoffer. Helt vita eller övervägande vita juryer är fortfarande vanligast på många platser.

Kostnader. Den mer omfattande rättsprocessen som krävs vid dödsstraff gör att kostnaderna är mycket högre än vid livstids fängelsestraff. Enligt en studie i Indiana 2015 kostade en rättsprocess där åklagaren åberopade dödstraff 4,25 gånger mer än medelkostnaden för motsvarande rättsprocess för livstids fängelse.

Källa: Amnestyusa.org, deathpenaltyinfo.org

”De personer som avrättas är inte ’de värsta av de värsta’ utan personer som är slumpmässigt utvalda ...”

Omöjlig intervju: Ellen Key

En av de första svenska humanisterna

Ellen Key kämpade för fred, kvinnlig rösträtt och barns rätt att få utvecklas efter sina förutsättningar. Samtidigt hade hon bisarra - men då högst politiskt korrekta - rashygieniska idéer. Jerker Jansson mötte henne vid Vätterns strand och fick en omöjlig intervju.

Hallstahammar. Surahammar. Gladhammar. Svenska ortsnamn skvallrar om ett land som inte alltid har varit ett högteknologiskt paradiset, om ett land som reste sig ur enorm fattigdom med hjälp av järnet, malm som bars ur urberget och förvandlades till rikedomar till ett pris som var lite högre än någon hade tänkt sig. Sverige gick från att vara ett av Europas fattigaste länder, ett ställe som den som kunde lämnade, till ett av världens rikaste på några generationer. Sveriges tidiga nittonhundratals historia är berättelsen om ett land på gränsen till revolution, om svält, social oro och politisk omvälvning.

En av de viktigaste förklaringarna till förvandlingen var en generation intellektuella, de flesta med rötter i överklassen. De importerade idéer från ett Europa som skakats av revolutioner och uppror, som under trycket av framför allt arbetarrörelsen i Sverige och länder i närheten tvingade fram vittgående politiska reformer.

- Jag kommer från Gladhammar.

Jag står i en skogsbacke, ser Vätterns strand. En tant i blomrig klänning står vid min sida. Jag har varit här förut. Ellen Keys Strand.

- Jo, jag växte upp på ett bruk, säger tanten. Det Sverige jag växte upp i finns ännu. Det är Sverige.

Hon plirar på mig.

- Ellen, säger hon.

- Jag anade det, svarar jag. Jag växte också upp i ett brukssamhälle. Vi har liknande rötter. Förutom att du är överklass.

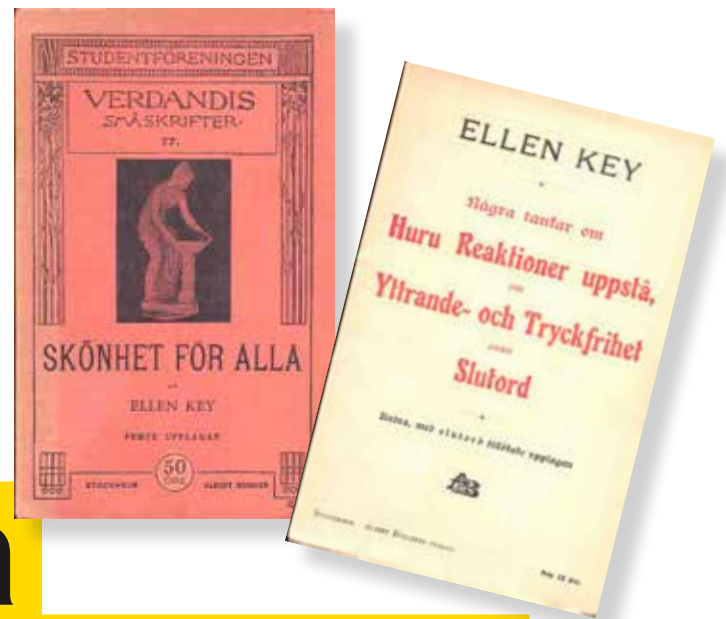
"Dumma idéer"

Ellen Key. Hon borde få större plats i vår historia. En av våra största författare. Kanske viktigare än August Strindberg och Selma Lagerlöf. En radikal liberal som i dag skulle hamna långt till vänster på den politiska skalan, om än fläckad av det sena 1800-talets föreställningar om folk och ras. Hon var offer för idéer som betraktades som vetenskap, men

Ellen Key

• levde 1849-1926

• var författare, pedagog och opinionsbildare i frågor om yttrande- och tryckfrihet, kvinnors rättigheter (bland annat kvinnlig rösträtt), skolfrågor, sociala frågor, samlevnad, arkitektur och estetik

Ellen Key talar när Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt firar den nyvunna rösträtten för kvinnor 1921.

Foto: O. Elmqvist/Wikimedia Commons

som vi i dag ser som en ideologisk felåkning, vilket hon inte var ensam om. Under en lång tid betraktades rasbiologi som en vetenskaplig sanning på samma sätt som vi i dag accepterar teorin om big bang eller klimathotet. Aleksandra Kollontaj var en annan tidig feminist som omfattade samma tankar.

- Kollontaj gillade jag aldrig. En liten snärta, säger Ellen.

Jag skrattar till. Kollontaj, en snärta?

- Ni är ju likadana? undrar jag. Ellen fnys.

- Ja, jag hade också dumma idéer. Det där om folket och det

biologiska urvalet var helt fel, säger hon. I dag förstår jag det. Men under det sena artonhundratalet var såna idéer självklara. Den som avfärdar mig bara för dessa tankar får lov att avfärda det mesta från den tiden. Men kommunism?

En fiskebåt stävar mödosamt förbi på vattnet framför oss.

- Hon var ju kommunist, säger Ellen.

- Ja? undrar jag retsamt.

Ellen fnittrar.

- Men rasism? Det är ju skit, säger jag.

Ellen skakar på axlarna. Hon är inte mer ansvarig än någon annan.

Bild: Hanna Pauli/Wikimedia commons

Ellen Key läser högt för sina vänner och en av dem, konstnären Hanna Pauli, målar av henne. "En bok kan vidga vår tanke, en annan värma vårt hjärta; en kan gifva tillfredsställelse åt vår kunskapshåg, en annan åt vårt skönhetssinne" skrev Ellen Key i pamfletten Om läsning.

- Jag tycker att alla är ansvariga jämt, mumlar jag.

Omsorg om de svaga

De flesta stora ideologierna har sina rötter i det sena artonhundratalet. Socialism. Liberalism. Konservatism. Det har egentligen inte hänt så mycket. Ellen Key kallade sig socialist men var snarare vänsterliberal - moraliskt radikal men politiskt borgerlig. Den starkaste politiska kraften i vårt samhälle under förra seklet var folkrörelserna, som bars fram av socialdemokratin och facket, men även av liberala rörelser. Och att liberala tänkare också betydde mycket för den samhällsomvandling som ledde fram till det moderna Sverige. Ellen Key var modernitet. Trots alla konstigheter var hon förnuftets röst i en tid av patriarkalt trams.

- Jag hade en del fel. Men du får inte glömma vad jag har betytt för det här landet.

Det är sant. Hennes bok *Bar-*

nets århundrade har översatts till mer än 25 språk. En av de viktigaste förklaringarna till Sveriges succésaga är den kollektiva liberalism som hon förespråkade. Yttrandefrihet. Kvinnors rättigheter. Det är paradoxalt, men det hon stod för var ett borgerligt ansvarstagande som går att se som cynism, men som egentligen är omsorg. Den starkas omsorg om den svaga.

- Sluta fjanta, fortsätter Ellen. Det jag snackar om är grundläggande rättigheter. Demokrati. Feminism. Alla människors rätt.

Jag nickar. Ellen Key var en av de första svenska humanisterna. En människa som tyckte typ rätt grejer utifrån den tid som hon levde i. Lagom radikal. Lagom farlig. I dag skulle hon ha ett barn med Jonas Gardell. Och det är inte dåligt.

Kollektiv och individ

- Jag växte upp i ett samhälle där ingen var sin egen herre. Eller

dam. Du som är uppvuxen på en bruksort vet. Du vet, säger hon.

- Klart jag vet, svarar jag. Det är därför jag lyssnar på dig. Men du såg ju. Hur bruket malde ner människor. Du såg vad maskinerna gjorde.

Hon tittar på mig.

- Det var ju därför jag gjorde det jag gjorde. Jag ville ge människor ett annat liv.

Det som på avstånd verkar komplicerat är enkelt på nära håll. Individen förutsätter kollektivet. Kollektivet förutsätter individen. Ellen Key ville väl. Jätteväl. Hon är en av den svenska litteraturhistoriens viktigaste namn. Det är möjligt att säga att hon är en av de viktigaste orsakerna till att ett modernt, demokratiskt tänkande fick rot och fäste i vårt land, samtidigt som hon går att se som en särartsfeministisk överklasskärning.

Det som fascinerar mig med henne är just det. Att jag inte vet.

Jerker Jansson

Bibliografi i urval

Tankebilder 1, Kvinnorna - livsbehov - individualitet, Bonniers förlag, 1898

Fredstanken: fredsrörelsen och försvarsrörelsen, fredens förverkligande: två uppsatser. Småskrifter utgivna af Sveriges kvinnliga fredsförening, Bonniers förlag, 1898

Barnets århundrade, Bonniers förlag, 1900

Skönhet för alla: Fyra uppsatser, Studentföreningen Verandis småskrifter, Bonniers förlag, 1904

Folkbildningsarbetet: särskildt med hänsyn till skönhetssinnets odling: en återblick och några framtidsönskningar, Appelberg, 1906

Fredsrörelsen och kulturen, Studentföreningen Verandis småskrifter, 1908

Kvinnoansvar och kvinnorösträtt, 1909.

Lotta Sjöberg

Det kan alltid bli värre

Du missade väl inte tisdagstidningen?

Glöd – Ledare
Valdemar Möller

Källkritik har aldrig varit viktigare

”Om allt reduceras till åsikter, eller alternativa fakta, har vi snart ingen gemensam grund att stå på.”

tidningensyre.se/nummer

Radar – Nyheter

Stockholms luft sämre än Pekings

Smutsig luft har letat sig in över Stockholmsområdet och gav på söndagen värden som var sämre än i Peking, känt för sin dåliga luft.

Foto: Ingvar Karmhed/TT
Hornsgatan i Stockholm har i många år haft problem med förorenad luft

Foto: Maja Suslin/TT

M-ledaren Anna Kinberg Batra.

Kritik mot möte mellan M och SD

Moderaterna och Sverigedemokraterna ska börja mötas i mer organiserad form. M har tackat ja till en inbjudan från SD för en första träff på tjänstemannanivå.

Klimatförändringar ökar giftiga ämnen

Ett varmare klimat kan leda till en kraftigt ökad halt av giftigt metylkvicksilver i djurplankton. Resultaten från en ny studie anses vara centrala för att kunna förutse hur ekosystem, och människors, exponering för metylkvicksilver kan påverkas av globala klimatförändringar.

Foto: Hasse Holmberg/TT

Ett varmare klimat kan leda till en ökad halt av giftigt metylkvicksilver i djurplankton, visar en ny studie.

Gränskontroller väntas bli förlängda

De omdiskuterade gränskontrollerna skulle vara tillfälliga. Nu har de varit i bruk i över ett år och regeringen anser inte att situationen tillåter att de tas bort. Allt tyder på att det blir ytterligare en förlängning med tre månader.

Foto: Stig-Åke Jönsson/TT

Allt tyder på att gränskontrollerna förlängs igen. Här vid station Hyllie i Malmö.

Radar – Veckans nyhetsbild

Att miljögifter förekommer i blåmusslor är inte helt ovanligt.

Plast i blåmusslor på västkusten

Att miljögifter förekommer i blåmusslor är inte helt ovanligt. När 120 blåmusslor som plockats mellan Orust och Halmstad undersöktes lite närmare upptäcktes också plast - i 67 procent av de undersökta musslorna fanns mikroplast, rapporterar P4 Göteborg.

Flickor förknippar smarthet med män

Flickor associerar smarthet med män snarare än kvinnor redan vid sex års ålder, vilket kan påverka flickors val i livet, visar en studie av amerikanska forskare.

Aktivister demonstrerar mot att transpersoner klassas som "sjuka" i vården.

Socialstyrelsen ändrar sig om transpersoner

Transpersoner ska inte längre räknas som "sjuka" i kontakter med vården. Nya klassificeringar ska i stället införas.

Glöd – Unni Drougge

Att maskera makten

”Det är detta maktbegär som får män i hela världen att utsätta kvinnor för våld, förnedring och sexuellt tvång.”

Unni Drougge

Författare och samhällsdebattör
fristående krönikör för Syre

Zoom

Hotade Stillaohavsöar vädjar till Donald Trump

Att Donald Trump har blivit USA:s 45 president har skapat stor oro på de Stillaohavsöar vars framtida existens hotas av klimatförändringarna.

”Det är sorgligt för oss att tvingas förlita oss på att USA ska göra det rätta och då höra att presidenten är på väg åt motsatt håll, något som skulle garantera vår undergång.”

Stigande havsnivåer och erosion av kusterna är ett problem för många önationer i Stilla havet. På bilden kustbyn Siar på Papua Nya Guinea.

Du läser alla artiklar som puffas för på detta uppslag på tidningensyre.se/nummer.

Du skapar som prenumerant ett konto genom att gå in på tidningensyre.se/lost-password. Får du problem mejla prenumeration@tidningensyre.se.

Glöd - Leo Rudberg

Legalisera medmännisklighet

Om Raoul Wallenberg levte i dag hade han ställts inför rätta i svensk domstol och dömts till fängelse för människosmuggling. Åtminstone om lagen följt den principiella logik som ligger till grund för åtalet mot tre medarbetare från SVT under ledning av journalisten Fredrik Örnevall. Dessa medmänniskor hjälpte en 15-årig pojke på flykt att ta sig tryggt in i Sverige. En god gärning som inte på något moraliskt avgörande sätt skiljer sig från Raoul Wallenberg och hans medarbetare, som räddade upp till 100 000 judar från Förintelsen.

Förintelsens minnesdag högtidighölls i fredags, 27 januari. Dagen innan inleddes rättegången mot SVT-medarbetarna för människosmuggling. Dessa medmänniskosmugglare riskerar att fängslas för sin medmännisklighet - och liknande åtal är pågående eller på väg mot andra medmänniskosmugglare i Sverige och Europa. Kammaråklagaren i Malmö menar att det inte finns något "humanitärt undantag" från lagarna mot människosmuggling.

Huruvida åklagarens bedömning är korrekt rent juridiskt vet jag inte. Men om åtalet mot SVT-arbetarna håller i rätten - om medmänniskor döms i svensk domstol år 2017 för sin medmännisklighet - är det en skandal av historiska proportioner. En sådan dom vore fullt jämförbar med domarna i 1800-talets USA, då medmänniskor som hjälpte slavar fly från sina ägare själva fängslades för sin medmännisklighet.

Medmänniskosmuggling ska självklart vara lagligt. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg de lagar och regler som skapar behovet av medmänniskosmuggling. Dessa är själva anledningen till att flyktingar inte själva kan resa in i Sverige och Europa, utan behöver förlita sig på människosmugglare av varierande grad av medmännisklighet. (Vissa smugglare är hjältar, andra är skurkar, och det finns många smugglare i den moraliska gråzonen däremellan.)

Miljontals medmänniskor i Sverige och världen har med rätta blivit upprörda över Trumps inreseförbud för människor med medborgarskap i län-

der med muslimsk majoritet, som drabbar såväl flyktingar och forskare som skådespelare och aktivister. Samtidigt är Trumps dödliga och islamofoba politik blott en extremare form av det etablerade regelverk i EU som sedan länge förbjudit inresa för i princip alla flyktingar i Europa. Detta regelverk ("EUs transportörsansvar") måste snarast avskaffas. I väntan på att EU ska respektera de mänskliga rättigheterna måste Sverige gå före, och börja utfärda humanitära pass till flyktingar, öppna ambassaderna för asylansökningar och låta alla flyktingar resa in i Sverige. Endast så slipper fler barn och vuxna dö vid Europas gränser.

Lagarna måste ändras. Ansvar för flyktingar som dör på Medelhavet, vid militariserade gränser eller i inhumana flyktingläger vilar tungt på Europas och USAs makthavare. Vi måste självklart påminna politikerna om deras ansvar och kräva omedelbara lagändringar. Samtidigt räcker det inte att vänta på bättre lagar. Som medmänniskosmugglaren Arne Bölt säger: "Det finns en högre lag. Kärleken är alltid störst."

Avaaz. Deras öppna brev mot Trumps hat har 5 miljoner underskrifter. Skriv på du med!

Trump. Vi aktivister bör varken bränna ut oss eller ge upp. Kampen behövs i minst fyra år.

Leo Rudberg

Aktivist i Fältbiologerna, UNF, Piratpartiet och Unga för basinkomst, fristående krönikör för Syre